

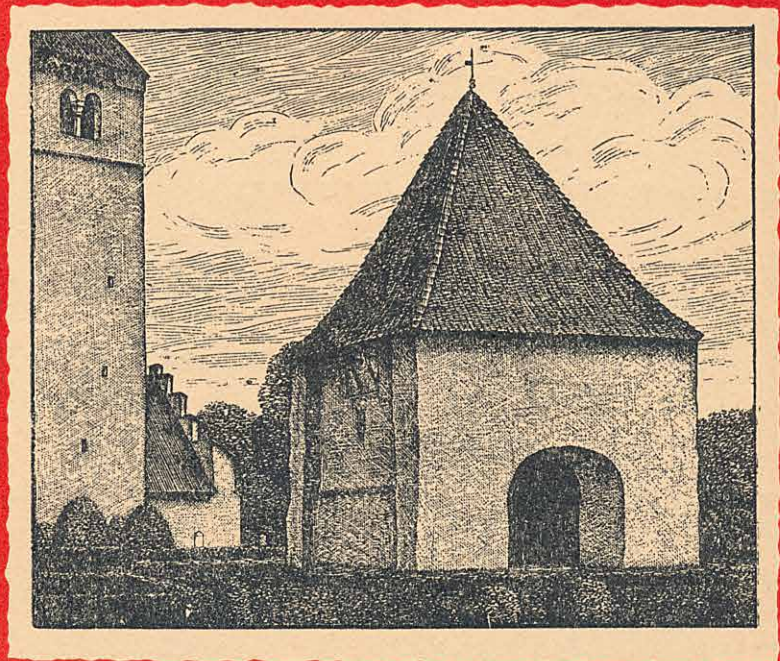
BYA BOKNET

Skånsk Revy

JULNUMMER

1949

N:r 5 och 6

**DEN SKÅNSKA
HEMBYGDSTIDNINGEN**

PRIS 3:50 KR.

NILS BJÖRNSSON

Landsvägens krogar

Interiörer från den gamla, goda tiden, då man
rastade titt och tätt

Gamla tiders landsvägskrogar och vad som där försiggick erbjuder en tavla, som inte i allo är tilltalande. Men vi kunna väl knappast förneka, att den hade sina pittoreska drag, även om vi inte skulle vilja återkalla den till verkligheten. Den minner om en epok, då livet på landsvägen var av en helt annan art än nu, då de resande ännu gåvo sig god tid att rasta, då avstånden betraktades på ett annat sätt än i våra dagar — den epok, som i vårt land fann sin avslutning under 1880-talet, då järnvägarna började uppnå sin stora betydelse. Å andra sidan kan man säga, att landsvägen ånyo kommit till heders, sedan järnvägsbyggandet avslutats och många gamla banor läggas ned, men vi befinna oss nu i motorismens tidevarv, och varken tempot eller rattfyllerilagen medger de krogpauser, som gamla dagars vägfarande så högt skattade.

Under 1870-talet rådde en högkonjunktur inom lantbruket, och denna var givetvis mest märkbar i vår stora jordbruksprovins. Böndernas börsar voro mestadels välfyllda, och på detta förhållande profiterade landsvägskrogarna, som då genomlevde en sista uppblomstringsperiod. Vi kunna göra ett stickprov och kasta en blick på trakten strax nordost om Malmö, där på den tiden landsvägen mellan Malmö och Dalby var en livligt trafikerad led. Vid eller i närheten av denna tvåmilasträcka funnos för ett åttioatal år sedan sju krogar: gamla och nya Sege strax utanför Malmö, Kalinan i Arlov, Tyska krogen i Tottarp, Saxtorpakrogen i Staffanstorp, Hemmes-torpskrogen i Kyrkheddinge samt Dalby gästgivaregård. Det var ju inte så få på denna relativt korta väg, men vi få betänka att två mil tedde sig något annorlunda för den tidens folk med sina hästskjut-

sar. Därtill kommer, att supandet, trots allt klandande på den nya tiden, var betydligt mera ohejdat då än nu. Visserligen hade husbehovsbränningen förbjudits redan på 1850-talet, men det stod alla fritt att köpa brännvin i obegränsade kvantiteter, och pengar fanns det som sagt gott om. Följaktligen kunde alla dessa sju krogar göra goda affärer; den som färdades från Dalby till Malmö kom ju förbi dem alla, och vägen från det ena stället till det andra tog så pass lång tid, att törsten kunde hinna förnyas.

Detta hindrar naturligtvis inte, att frekvensen på vissa av dessa krogar var större, beroende på ett gynnsammare läge. Detta gällde sålunda Dalby gästgivaregård, Saxtorpakrogen och Tyska krogen, till vilka vägar från såväl Lund som Malmö sammanstrålade.

Numera ha dessa krogar förlorat sin gamla betydelse som rastställen för trötta och (kanske huvudsakligast) törstiga vägfarande. Dalby gästgivaregård existerar fortfarande men i form av en helt vanlig, modern restaurang, och detsamma gäller krogen i Staffanstorp, som dock nu är hotell. De övriga ha sedan länge inga spriträttigheter och höra således till det förgångna som krogar betraktade.

De gamla landsvägskrogarnas existens grundade sig strängt taget på en enda artikel: brännvinet. Mat serverades, men denna var då, liksom nu, av underordnad betydelse för de verkliga kroghabituéerna, och då man inte kunde hinna bli så värst hungrig på den korta sträcka det här är fråga om och dessutom intet mattvång fanns, säger det sig självt, att det dracks mera än åts. Förutom brännvin förekom i någon mån öl, ehuru ytterst obetyd-

ligt, och att vinflaskor slogos upp i landsvägskrogarna hörde till de absoluta undantagen.

Det bör också inskjutas, att brännvinet inte med nödvändighet behövde förtäras på krogen; det salufördes också till avhämtning, och den som till äventyrs inte hade tid att rasta någon längre stund, kunde helt behändigt få sin fickflaska påfylld.

Krögarna hade, även om affärerna gingo bra året runt, sina bestämda högsäsonger. Bäst var det på höstsidan, när bönderna tröskade och körde med spannmål till staden. På den tiden tröskade man med slaga, det gick inte så särskilt fort, och därför drog tröskningen ut över praktiskt taget hela vintern. Huvudmassan av skörden försåldes; det var inte mycket, som kom på kreatursfodrets del. Transporterna ombesörjde bönderna själva med sina hästskjutsar, och som man kan förstå, var det inte överväldigande mängder som varje gång kunde föras in till staden. Därför blevo stadskörningarna tämligen täta, och det var på återvägen, när affärerna avslutats, som krögarna håvade in sina stora vinster.

Visserligen beräknades ett vanligt tvåhästarslass inte kunna medföra mera än fem eller sex tunnor spannmål, men priserna voro höga, så det lönade sig ändå. Och därför kunde man under 1870-talets vintrar se rikligt med hästskjutsar på de leriga vägarna mot Malmö.

Tidigt på morgonen gav sig bonden åstad. Hörde han till de särskilt välbesuttna, hade han alltid en dräng eller två i sällskap. De körde var sin skjuts. Ofta, kanske oftast, kände resenärerna sig i behov av att få någonting innanför västen den kulna morgonen, och därför rastade man i regel redan under färden till staden vid någon av krogarna utmed vägen. Några restriktiva klockslag förekommo ej i dåtida krogliv, och därför gällde det för utskänkingsställets folk att vara tidigt uppe. Den krog, som inte hade öppet på morgonen för att kunna tillhandahålla en malörtabesk, förlorade mycket av sin good-will. Därför måste "krukaringen" vara redo att hälsa gästerna välkomna. Den sup, som resenären fick på morgonen, tjänade reklamsyfte och var därför kostnadsfri.

Det fanns naturligtvis ingenting som hindrade en spannmålsleverantör från exempelvis Dalby att rasta vid alla krogar han passerade på vägen mot Malmö. Var han försiktig, underlät han dock detta, ty när han kom fram till spannmålsuppköparen, väntade alltid ytterligare brännvin, som gratis ställdes till förfogande. Så följde den oundvikliga köpsla-

gan, man kom överens om ett pris, spannmålen uppmättes, och betalningen erlades.

Nästa punkt på programmet utgjordes av besök på någon krog i staden, givetvis främst i syfte att få ett bastant mål mat, som dock så gott som hundra procentigt beledsagades av en sup eller kanske flera. Stadskrogen lockade emellertid ej så mycket som landsvägskrogen, och därför finna vi snart bonden på hemväg. Vi vilja ingalunda påstå, att han stannade vid vart och ett av de utskänkingsställen, som stodo till buds; helt säkert aktade han sig i regel för att ikläda sig alltför många förpliktelser genom att mottaga morgonsupar. Men han hade sitt stamställe, där han blev mottagen med största vänlighet, samtidigt som det sörjdes för vila och foder åt hästarna.

Då brännvinet flödade i praktiskt taget obegränsade mängder och mycket folk samlades till dessa krogar under vinterkvällarna, kan man lätt föreställa sig att det inte precis var några tysta lokaler. Mestadels var det väl en oskyldig glädje, som tog sig uttryck, när belåtenheten efter de goda affärerna förhöjdes genom spritens stimulans, men spriten är en bedräglig glädjespridare, och därför slog stämningen lätt över, när suparnas antal ökades. Små tvistigheter, som på nykter kaliber med lätthet kunnat biläggas, antog under rusets inverkan kolossala dimensioner. En bidragande orsak var givetvis kortspelet, som flitigt idkades. Det hela kulminerade därför ofta i väldiga slagsmål. Pokulerandet fortsatte ibland nätterna igenom, och genom de små rutorna blickade den vintriga morgonsolen ofta in på slagna hjältar, som sovo ruset av sig på bänkarna.

Tidigt på morgonen utfördes rengöring av lokalerna. Skurning var det föga tid till, och därför måste man nöja sig med sopning, varefter golvet fick ett nytt lager av sand och granris.

Och så fick bonden återvända till sin tröskning för att förbereda nästa stadsresa. I eftertankens bleka ljus visade det sig, att hans förtjänst avsevärt krympt ihop genom krogbesöken, och dessutom hade han kanske förutom kopperslagare åsamkat sig även andra fysiska obehag. Men han lättade upp sitt humör en smula genom att framåt dagen gå och ta sig en eftersläckare på krogen.

Denna fördärliga vana att kombinera stadsresorna med täta krogbesök gjorde en del människor till veritabla periodsupare. För mången betydde leveransen till staden detsamma som ett grundligt rus. Men vi få ej bortse ifrån att dessa lantmän också arbetade med besked under mellantiderna,

BYBORRET

att de voro gjorda av ett gott virke och därför ägnade att motstå alkoholens skadeverkningar på ett helt annat sätt än dagdrivare och hopplösa vane-supare. Ej heller utgjorde den vägfarande spannmålsleverantören det dödliga hot mot medmänniskorna som våra dagars store marodör, rattfylleristen. Givetvis kunde trafikolyckor inträffa även då på grund av alkoholförtäring, men ofta kände hästarna vägen, och mer än en körsven har åkt in på sin gård fridfullt slumrande.

Ändringen i dessa förhållanden berodde naturligtvis i mångt och mycket på en ny inställning till alkoholfrågan och nykterhetsrörelsens frammarsch i vårt land, men vad som slutgiltigt satte punkt för landsvägskrogarnas gyllene epok var omsvägningen i ekonomiskt hänseende. Mot slutet av 1870-talet började högkonjunkturen i spannmål ge vika för en lågkonjunktur. Priserna sjönko katastrofalt, och samtidigt fingo järnvägarna ökad betydelse för transport. Det lönade sig ej längre att köra till sta-

den med spannmålstunnorna. Krögarna spanade förgäves efter morgontidiga resande, som de kunde bjuda en morgonsup. Det blev tydligt, att de sett sin bästa tid, och den ena landsvägskrogen efter den andra lades ner. De gamla byggnaderna stå i många fall ännu kvar men användas för helt andra ändamål, på några få undantag när.

Av de krogar, som här omtalats, äro de i Dalby och Staffanstorp, som ovan nämnts, ännu utskänkingsställen. Krogen i Kyrkheddinge påminner till sin exteriör om gamla dagar, något som ännu mera gäller Tyska krogen. Ej heller Kalinan i Arlov har nämnvärt ändrats till det yttre. På tal om denna kan det nämnas, att det märkvärdiga namnet inte alls har något moskovitiskt ursprung, som kanske en del äro benägna att tro. I stället utgör det en sammandragning av orden "Kalla in han", ett yttrande som krogvärderna troligen ofta fällde i de dagar, då bönderna rastade där på sin väg från Malmö.